

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

◆ přednáška, česky, vznik: 27. 2. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 27. 2. 1997

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Vyjasnili jednu důležitou, závažnou věc, která je důležitá, samozřejmě každá důležitost je relativní, a také tohle je důležité pro nás, pro náš postup. Totiž že, doufám, že si to budete pamatovat a že to použijete při každé možné příležitosti, že *mythos* není schopen náležitě kontrolovat, co člověk dělá, respektive člověk žijící a myslící v mýtu není schopen pomocí toho mýtu, prostředky, které mýtus mu dává k dispozici, není schopen kontrolovat, co vlastně dělá, když smysluplně jinak mluví nebo když myslí, když něco míní. Naproti tomu *logos* toho schopen je.

To je základní věc. Že se *logos* může mýlit, o tom není sporu, ale také se nemusí mýlit. Kdežto *mythos* se nemůže mýlit a nemůže mít pravdu, respektive má ten omyl a pravdu, jak jsme si řekli, v nerozborné jednotě sjednoceno, smícháno tak, že se to jedno od druhého nerozpozná. To je základní rozdíl mezi mýtem a logem.

A to znamená, že od té doby každá myšlenková práce, každý myšlenkový podnik, který se brání té kontrole, nutně spadá do té oblasti mýtu. S čímž ještě platí jedna věc, že *mythos* dnes už není to, co býval, a že tedy když někdo dneska koketuje s mýtem, tak vlastně opravdu jenom může koketovat. Dneska žít v mýtu už není možné. Já jsem to vždycky připomínal nebo formuloval takovou frází, takovou metaforou, že *mythos* kdysi býval zátopa, byl to oceán a dneska to jsou jenom pomalu vysychající kaluže. Samozřejmě i v té kaluži můžete utonout za neblahých okolností. Naši čeští předkové měli krásné úsloví: utopit někoho na lžíci vodě. Možná, že jste to znali, tam se to vždycky uvádělo v gramatice, že se to přechylovalo, ne na lžíci vody, ale na lžíci vodě. Tak na lžíci vody je opravdu těžko někoho utopit, ale v kaluži, když jste z nějakých důvodů ne zcela v kondici a upadnete a zrovna obličejem tam a ztratíte vědomí, tak můžete utonout v takhle nízké kaluži. Žít se tam nedá, umřít se tam může, ale žít se tam nedá.

To je situace mýtu v naší době. Kdo chce argumentovat, že je nějaký návrat, tak to je omyl. To je něco, to je takový příliv a odliv, to se nesmí přeceňovat. Momentálně to tak vypadá, dá se to vysvětlit sociologicky, psychosociálně nebo sociálně psychologicky, to je jedno, ale to není trvalá záležitost. Pokud evropská tradice nevyhyne, tak *mythos* nemá šanci. *Mythos* může se o něco pokoušet, ale nemá velkou šanci. Něco jiného je, a to ovšem je známo už z té doby, v níž vznikalo křesťanství, ještě dokonce tak sto dvě stě let před, že v té upadající, již ne helénské, ale helénistické společnosti, najednou ta váha toho přesného myšlení, které vynalezli filosofové, nějak upadala a pronikaly z východu, z orientu, pronikaly nové mýty. A ty nové mýty měly zvláštní charakter, totiž že na sebe braly jakousi filosofickou, spíše pseudofilosofickou podobu, balily se do jakéhosi pseudofilosofického hávu. Nejznámější je *gnose*. Tedy už tenkrát nebylo možno se vrátit k mýtu čistému, nýbrž v té společnosti řecké, helénistické, to musel být mýtus už adaptovaný, už musel předstírat filosofičnost, to jest logičnost. Čili už to nebyl *mythos* v pravém slova smyslu, byla to *mythologia*, jak tomu Řekové říkali. Co to je *mythologia*? To je logizace mýtu. To je restrukturování mýtu ve smyslu pojmu. Samozřejmě vždycky se dá velmi rychle ukázat, že to není pořádná pojmová práce, že to jsou pojmy jenom zdánlivé, nedomyšlené, nedokonstruované a já nevím co všechno, ale už to tuhleto povahu muselo mít.

A také v moderní době, která, moderní doba, víte, že to je samozřejmě zase tady jsou různé významy, jaké se tomu slovu dávají. Tedy moderní doba, budeme tomu rozumět tak, že moderní doba je druhá část doby nové. Novodobá doba je někdy po, a teď je potřeba rozhodnout zase, jak to budeme periodizovat, ale já navrhuji, a to se k tomu dneska dostaneme snad, navrhuji, aby to rozhodující bylo to, s čím přichází Leibniz, a co ještě ovšem tu situaci nemění, to ještě trvá nějaký čas, čili dalo by se říct, že to je nějak doba osvícenství a spíše její konec nebo spíše její závěr než ten začátek. A tím se začíná ta modernita nebo moderna. No a ta moderní doba je spjata, těžko říct, to by byla otázka důkladných studií a jsou takové studie, ovšem každý to vidí něco jiného, ta moderní doba je spjata se vznikem měšťanské společnosti. Dřív se říkalo *bourgeoisie*. Dneska to nikdo nechce vypustit z úst, já nevím proč, poněvadž je to totéž.

Bourgeois, le bourgeois je měšťan nebo měšťák, když chcete nadávat.

Ale něco z toho, z té těžké změny, té závažné změny, a líčí to třeba Thomas More ve své *Utopii* a celá řada dalších autorů to líčí. Thomas More říká, že ovce, že je zdánlivě takové bezbranné zvířátko a že ve skutečnosti je to strašný dravec, který vyhání, užívá lidem potravu a vyhání je z venkova, takže musejí jít do města. Tam jsou vydáni v šanc těm podnikatelům, kteří jim práci dají nebo nedají a nutí je, aby pracovali čtrnáct šestnáct hodin denně, děti zaměstnávají a tak dále. To jsou ty počátky kapitalismu a ty když jsou spjaty na jedné straně s tím, že lidé nejsou schopni udržet svůj život na venkově – to je konkrétně Anglie – a že se nim nevyplácí, podobně jako našim zemědělcům teď, se nevyplácí produkovat obilí nebo produkovat nějaké jiné zemědělské plodiny. Prostě se tím nemůžou uživit a neuživí své rodiny a prodávají za lacino, poněvadž prodávají všichni, všichni jsou už zadlužení, prodávají to strašně za lacino a tam takoví ti měšťáci, co mají dost peněz, co si vydělali, tak skupují za babku, skupují jejich pole, nechají je zarůst trávou a pěstují tam ovce. To je právě to, ta ovce pak se jeví, jako kdyby to byl strašný škůdce, jako šelma, která likviduje ten venkov.

Tuhle situaci si musíte pamatovat, poněvadž ta vysvětluje mnohé. Ta vysvětluje nejenom to, co nás zajímá teď, ale například ta vysvětluje také vznik *nacionalismu* nebo *pietismu*. Což je svou strukturou velmi analogická záležitost, i když jistě někteří z vás se budou tomu vzpěčovat, protože ti lidé, co museli odejít z venkova, ztratili své kořeny.

To je podobně, jako se to stalo v třetím světě, kdy evropská civilizace tam pronikla v takové nejškaredější podobě a tam místní tradice se zhroutily a lidé se ocitli bez kořenů. V takové situaci je potřeba jim dát aspoň nějaký *surogát*, aspoň náhražku. A tu náhražku lidem, kteří ztratili kořeny, ztratili jistotu, cítí se úplně bezbranní a zaprodaní v tom světě, tak takovou náhražkou může být *nacionalismus*. Nebo to může být nějaký jiný, třeba *rasismus* nebo já nevím co, a nebo to může být nějaká taková exaltovaná zbožnost, která s křesťanstvím nemá původně nic společného. Která má jenom ten křesťanský náter.

A já tomu říkám *pietismus*, i když vím, že to má také jiný význam v jiných ústech. Je to prostě nabídka šidítka. Lidem je nabízena *pseudojistota*, *pseudokořen*, nové zakořenění, nová kotva, zakotvení. A to zakotvení tedy může mít také hrozné podoby, to může být také alkoholismus, to mohou být drogy a tak dále, to všechno patří k tomu. V tomto smyslu tedy je něco pravdy na tom, že Engels pocházel z pietistické luterské společnosti, a když se podíváte – dneska už to není asi vystaveno, ale bylo v čítárně dlouho ještě asi do konce padesátých let, to bylo v čítárně v univerzitce a pak to nějak schovali dozadu – takzvané *MEGA, Marx-Engels-Gesamtausgabe. Marx-Engels-Gesamtausgabe*. A to vydávali sociální demokraté v Německu po první světové válce, když už ty finanční karamboly byly nějak zvládnuty, tak se začaly vydávat spisy Marxe a Engelse v takových velkých foliantech a říká se tomu *MEGA, Marx-Engels-Gesamtausgabe*. A tam začali to vydávat v těch prvních svazcích a vydávali tam věci, které potom v Sovětském svazu a potom také u nás v SNPL se nikdy nevydaly.

A tam mezitím je například Engelsova básnička z nějakých asi čtrnácti let, třinácti čtrnácti let, básnička na Svatého Ducha, na Ducha svatého. To jsou kořeny Engelsovy rodiny, fabrikantské, a to znamená, my víme, že Engels s tím měl cosi společného, a jestliže potom nadával na církev, na křesťany a tak dále, tak to bylo na základě jeho osobní zkušenosti. Protože samozřejmě každému revolucionáři se muselo jevit tohleto šidítko té *pseudozbožnosti* jako vnadidlo v ruku těch fabrikantů, kteří chtějí ty dělníky udržet v křesťanské pokoře a v tom, že se poddávají pánům, kteří jsou od Boha a tak dále. Ten falešný luterský akcent na tohle – a ten akcent máme už u Pavla a tak dále – tam se to stalo skutečně zneužitým falešným akcentem, ten tam opravdu byl.

Takže to je druhá věc, my musíme tomuhle rozumět, když vidíme někde vzpětí *nacionalismu*, tak to vždycky nějak souvisí s tím, že lidé ztratili kořeny.

Dále vraťme se k mýtu. Já jsem totiž chtěl na tom ukazovat – a právě na tom *nacionalismu* se to ukazuje asi nejlépe – že v té moderní době, která najednou začíná rozpoznávat, že stojí na písku – a to celá moderna, ale zejména ti vykořenění – že tam je zvláště příhodná půda pro vznik něčeho jako mýtu, ale mýtu, který je ovladatelný, který je programově zaměřen k nějakým účelům, které jsou velmi nebohulibé.

V tomto smyslu tedy můžeme mluvit o jakýchsi nových mýtech, a to je *nacionalismus* nebo to je *rasismus* a všechno, co k tomu můžeme připočíst. To je hlavní věc, že podobně fašismus byl, i když fašismus původně vlastně má socialistické kořeny. Víte, že v Itálii se fašismus vlastně vyvinul ze socialismu určitého typu a že vlastně ten bolševismus je fašismus, který se vyvinul na základě socialistické ideologie. Čili tohleto všecko, to jsou tyhleto *nacismy*, *fašismy*, *rasismy* a všecko, to jsou jakési nové mýty, které plní některé funkce mýtu. Nejsou to čistý mýtus, protože v čistém mýtu není ta kontrola, co je dobré a špatné, kdežto tadyhle ta kontrola je velice dobře vykonávána, jenže ten nový mýtus je předváděn v takové *pseudopodobě*. Takže jsou tady ti ideologové a potom ti, kteří na tu ideologii věří. Ti ideologové na tu ideologii nevěří. Ted' tohle, to ten obraz, že *auguři* římská, když se potkali, že se na sebe smáli, to jistě jste znali, že? Tak to je právě moderní způsob chápání *augurů*. Kde *auguři* jsou ti, kteří vědí, že to je všechno podvod. Kdežto ti ostatní to nevědí, ti na to věří. A proto když se dva *auguři* potkají, tak se tak jako na sebe pochechnou, poněvadž vědí, oni vědí. Ty ostatní to nevědí. To je moderní výklad, že? Ve skutečnosti v tom mýtu byla vždycky taky pravda, jenže hnětená z nepravdy. Kdežto ty moderní mýty, ty jsou podvodné. To jsou, to jsou svinský mýty. A proto je lépe mluvit o nich v jiném slova, nazývat je jiným slovem. A to udělal Schelerův žák Landsberg, jistě i jiní leccos pokoušeli se, ale mně se líbí tedy to, že tam svým způsobem navazuje na to staré slovo. Landsberg, jehož knížka vyšla, to je ta *Zkušenost smrti*, velmi pozoruhodný židovský myslitel, který z Německa utekl do Francie, ale tam stejně nakonec, i když uhýbal před Gestapem po obsazení Francie, tak posléze padl do rukou a přišel o život. Tu knížku *Zkušenost smrti* vřele doporučuji a pořád si ještě myslím, že to je nejlepší knížka filosofická, která vyšla za posledních sedm osm let. To je něco velmi hlubokého. Tento muž právě, tento muž užívá termínu *mytologismy*. Čili je to taková zvláštní skrumáž slov. Kdysi dávno bylo možno mluvit o mýtech. Už v Řecku, v tom upadajícím helénistickém Řecku, už to nebyly pravé mýty, byly to *mytologie*, logizované mýty. A ted' ještě tyto logizované mýty se jaksi uměle zpracovávají na jakési ismy, že? Ty *mytologismy*. Že mně se tento termín neobyčejně líbí a myslím, že zcela jasně, jakmile užijeme termín *mytologismus*, tak poukazujeme na to, že to je jakýsi pseudomýt, který je zneužíván, kterého je zneužíváno.

No a tak tedy dnes už to není tak, že když se někdo brání analýze, hluboké analýze, která chce kontrolovat myšlenkové postupy a tak dále, se tomu někdo brání a říká, že to se nemá, že to se nesmí a tak dále a napadá se ten, kdo takto kriticky chce něco analyzovat, no tak to je vždycky jednoznačně, vždycky je to příznak pokusu o jakýsi návrat k mýtu, který ovšem nemůže uspět. Je to návrat k *mytologismům*. Dnes už to není nic jiného než *mytologismy*. Takže na to bych vás chtěl upozornit, abyste na to dali pozor, každý, kdo dneska chce hovořit o tom, že přece jenom na těch mýtech něco je, že na tom náboženství... a ted' zase, jak rozumíme slovu náboženství? Já navrhuji a z důvodů, které čerpají ze Starého zákona a z Ježíše, navrhuji, abychom za náboženskou považovali dobu, která se vyznačuje rozpadem mýtu.

Mýtus původně byl pro člověka světem. Já už jsem to tady naznačoval, že člověk je to vykojené, z přírody vypadlé zvíře, které najednou pocítí šílenou úzkost a ta úzkost je násobena tím, že má vědomí, úplně jiné vědomí jako zesilovací nebo zeslabovací systém. A tato bytost potřebuje se někde zabydlet a to, v čem se zabydlí, je to povídání, ta *narativita*, to jsou ty příběhy. V tom se zabydluje a to je původně ten *mýtus*. A člověk samozřejmě do většiny zůstává v rámci přírody, zůstává stále ještě tou přírodní bytostí, ale on si to neuvědomuje do té doby, dokud si to nějak ty přírodní funkce, přírodní události, dění a tak dále si to tam nevtáhne do té *narativity*. Dokud si to neuvědomí tím, že se o tom vykládá, že se o tom vypráví. To je právě podstata mýtu, že on to je jakýsi takový samostatný svět, do kterého se člověk schovává před tou cizotou přírody, které se odcizil, respektive která se odcizila jemu.

No a ted' se stane, že poté co se život a také myšlení člověka stále víc komplikuje a co člověk nestačí už tou *narativitou* zpracovat, takže to přerůstá možností mýtu a člověk musí přiložit mysl k všelijakým svým podnikům, které jakoby neměly zatím, poněvadž to postupuje strašně rychle, tak nemají své božské pravzory, které by mohly být převyprávěny. Takže se z lidského světa a z lidského života emancipují určité struktury, určité prvky, momenty, které nejsou *narativitou* zpracovány a přesto které se vnucují vědomí

člověka. V této situaci toho rozpadajícího se mýtu, kdy mýtus už není schopen integrovat lidský život, tak najednou se lidský život rozpoltí a rozpoltí se na dvě části. Na část profánní, to jsou takové ty vyčnívající kousky, kterých stále přibývá a potom na část posvátnou. No a takhle vznikají najednou ve světě a také v životě člověka a také v jeho myšlení vznikají jakési propasti, jakési trhliny a člověk žije někdy v posvátnu a někdy v profánnu, v každodennosti. A tahle ta schizofrenie nebo spíše schizoidnost života a myšlení je cosi, co je odpornější než mýtus a co ti největší myslitelé i náboženští chápou jako cosi odpuzujícího, co je třeba překonat. A to je důvod, proč ve Starém zákoně je tolik útoků na rozdělení lidského života na takové ty povinnosti, třeba jsou velice přesně vykonávány, přesně podle tóry, přesně podle mojžíšských přikázání, a zároveň tomu chybí srdce. Proto jsou tam ty útoky.

A to je ten důvod, proč Ježíš relativizuje ty mojžíšské zákony, přikázání. A relativizuje právě s odkazem na něco, co není formulováno v Mojžíšovi, nebo kdyžtak se to zapomíná, ono to taky je v Mojžíšovi. Tam je miluj bližního svého. To vlastně Ježíš cituje ze Starého zákona. Ale tam je mnoho jiných příkazů a Ježíš zpochybňuje to vážení, ty desátky k mínu a máty a tak dále, zpochybňuje, zpochybňuje sabat, zpochybňuje kdecu, zpochybňuje chrám. To není jenom začátek Izajáše. Hospodin říká slovy proroka Izajáše: říká Hospodin, kašlu na to, abyste chodili do kostela. Kdo to kdy od vás vyžadoval, chtěl, očekával, abyste šlapali po mých síních? Jediné, co od vás očekávám, jediné, co na vás žádám, je, abyste pozdvihli utlačeného, pomohli vdově, sirotku. To jsou zcela nenáboženské akty. A ty jsou vyzdvíženy u Izajáše výš než jakýkoli kult. Kašlu na vaše oběti, říká Hospodin. Jde o to, jak se chováte k druhým lidem.

V této linii jde také Ježíš. A když popadnou ženu v cizoložství a přivedou ji a chtějí ji kamenovat a přivedou ji před Ježíše, proč to udělali? Chtěli ho denuncovat. Oni věděli, že nebude pro to kamenování. Ale chtěli ho denuncovat. On měl příliš velké slovo, velký ohlas, lidi si ho vážili. A teď se ukáže, teď bude mluvit proti Mojžíšovi. A co udělá Ježíš? O tom nemluví, o tom příkazu, a říká: tak kdo je bez viny, hod' první kamenem. On je obviňuje v jejich srdci. A tenkrát byla doba taková, že všichni odešli, [nesrozumitelné] se rozutekli po svém.

Tady vidíme, že skutečně Ježíš přináší nový zákon, který vlastně není zákon. Nebo je to zákon jenom v metafoře. To nejsou příkazy. On je zásadně proti příkazům. Tohle je velmi zajímavá věc, která nám musí pořád strašit v našich hlavách, a zejména ve vašich hlavách, když se dáte na teologii. Já stále zdůrazňuji, že teologie je věda a že to je přesné myšlení. A my teď zároveň vidíme, že Ježíš tu teologii nepěstuje. Jeho důraz není na přesné myšlení ani na přesné jednání podle nějakých zásad, principů. On se dovolává čehosi úplně jiného než logiky. Takže na to si každý teolog musí dát pozor. *Rabies teologica* znamená, že se zapomene na podstatu a že se švihají ty dogmatické formulace. Ono to bez nich nejde. Teologie je od toho, aby to všechno důkladně promýšlela, ale je důležité si uvědomit, že to není to nejdůležitější. Že teologie tady je vlastně kvůli něčemu jinému a že vlastně ta teologie musí tak přesně myslet jenom proto, že chce ukontrolovat nějaké nepřesné a podivné a heretické a znovu mýtické nebo mytologizující falešné myšlení. Proto musí být teologie připravena. Ale když jde do tuhého, když jde o to podstatné, tak ta logika nefunguje nebo má ustoupit.

Tohle je něco, co si ovšem samozřejmě má uvědomit také filosof. Existuje stejná *rabies* také u filosofů, čili to není jednostranná věc, co tady připomínám. A to souvisí s tím, o čem jsme mluvili minule, to jest o té pojmovosti. Prostě ta pojmovost je strašně důležitá a bez té pojmovosti by nebyla moderní doba, nebyla moderní věda, nebylo by myšlení a zejména nebyla by technika a nevím co všechno. A neříkejte, že by nebyla škoda. My nesmíme tohleto opustit. Bez té techniky, bez té vědy se lidstvo dostane do strašných potíží. A jestliže někdo dneska říká, že k tomu nikdy nemělo dojít – a tady bych mohl citovat jednoho svého starého kolegu, známého historika, který když jsme od něho chtěli příspěvek do jednoho čísla *Reflexe*, které mělo být věnováno otázkám smyslu dějin, tak takovým empatickým, samozřejmě s ironií, empatickým způsobem říkal: dějiny a smysl, dějiny a smysl, vždyť dějiny je to, co se nikdy nemělo stát. Ono to vypadá chytře, ono to vypadá zajímavě, je to pěkný bonmot, nebo *mot*, nebo *mots*, jak by se to řeklo. Co by se stalo, kdyby nedošlo k dějinám? Byli bychom ve světě mýtu. Poněvadž dějiny vznikají tím, že je rozlomen mýtus. Předtím nemůžeme o dějinách mluvit, předtím šlo jenom o děje. Dějiny musely

být vynalezeny. Dějiny mohou vzniknout pouze tam, kde si někdo vymyslí minulost jinak, než byla. Totiž minulost nikdy není dějinami na začátku. To jsem vám říkal minule, prostě že je válka, to není vidět. Je vidět, že padají domy, je vidět, že padají lidi, kteří mají v sobě díрку a teče z nich krev. Ale válka, tu nikdo nikdy nevidí. Tomu musíte rozumět, že se k takovýmto úkazům dospěje tím, že je válka. A to si musíte vymyslet. Když si někdo nevymyslí válku, tak válka není, válka nemůže vzniknout sama. To se jenom navzájem lidi perou nebo zabíjejí, ale to není válka.

A tohle platí také o minulosti. Minulost nemůže sama o sobě vzniknout. To, co se stalo, to už není. A co není, s tím se nedá nic dělat. Můžete si to pamatovat. Ale co si můžete pamatovat? Jenom to, co jste viděli. Viděli jste, že tam padali lidi a tekla jim z toho krev. Nic jiného jste si nemohli pamatovat, ledaže byste si pamatovali tu ideologii, která z tohohle zabíjení udělala válku.

Takhle se dlouho čekalo. Bylo tolik civilizací a žádná nevynalezla dějiny. Všude to byli jenom kronikáři, kteří zapisovali, co se kdy stalo, kdy se kdo narodil, kdy umřel, ale to nejsou dějiny. Tohle můžete dělat v hřebčinci se všemi hříbaty, a nejsou to dějiny koní.

Tohle je věc, kterou si musíte nechat projít hlavou. Máme plnou hlavu předsudků, které je třeba prověřit. Lidé si myslí, a zejména vědci si myslí, že mohou klidně mluvit o dějinách sluneční soustavy. To je naprostý nesmysl. Sluneční soustava nemá žádné dějiny. Proč? Protože ani jedna planeta není dějinný subjekt. Protože nemyslí, neplánuje, nepamatuje si minulost a nerozvrhuje budoucnost. To nejsou dějiny. Vesmír nemá dějiny, to jsou jenom děje. To musíme rozlišovat.

Tady se také ukazuje ta velká možnost, ohromná moc vědomí. V dějinách se nemůže ocitnout nic, co do dějin nebylo vtaženo. Ale to není nic nového, to známe už z mýtu. Také do mýtu se nemůže dostat nic samo sebou, nýbrž musí to být do něho vtaženo, musí se o tom začít vyprávět. A teprve pak se to stává součástí nebo obyvatelem světa mýtu. Podobně to platí o obývání dějin. Protože na začátku žádná minulost není, musí ten první dějinný subjekt nejenom něco dělat, ale musí si vymyslet minulost. Pak už si ji lidé nemohou vymýšlet úplně, pak už jsou dějinami vázáni.

A tohleto, to vymyšlení minulosti a dějinná orientace, to je také vynález starého Izraele. Zatím aspoň nevíme, že by to někde jinde bylo, a tedy to, že můžeme mluvit o dějinách Evropy a posléze o dějinách světa, to je infekce, která začala ve starém Izraeli. To je pandemie, celý svět propadl dějinám. Je to jako když podchladíte vodu a dáváte pozor, aby tam nebylo nic, co by usnadnilo krystalizaci. Podchlazená voda může mít několik stupňů pod nulou a pořád je to voda. Hodíte tam nepatrný krystalek ledu a v tu ránu to najednou celé zmrzne. To se stalo s dějinami. Ve starém Izraeli hodili krystalek dějin do dějů světových a najednou vypukly dějiny.

To je úplně jiný vynález než vynález pojmu, pojmovosti. Vynález pojmů vlastně zbavil narativitu dějinnost. Ta narativita stejně neuměla nic jiného než pořád mlít totéž. Pořád se žvanilo o týchž božských nebo heroických činech, pořád s malými odstíny, buď že si to lidé nepamatovali, nebo někteří nábožensky tvořili – to je taková ta tvořivá zbožnost – přidávali, ubírali, takže se to fakticky měnilo, ale nebyla to změna dějinná. Bylo to jako tichá pošta, trochu se to mění, ale není to žádná tvorba. Není to nic nového. V dějinách je to jinak.

Základní struktura nová, která dosud nebyla ve vyprávění přítomna, je, že se nevypráví o prvzoru, který máte napodobovat, nýbrž se vypráví o prvzoru, který vás má inspirovat. Inspirace se od napodobování liší podstatně. To je jedna z věcí, kterou je možno vytknout vývoji křesťanského povědomí a křesťanské teologie. Víte, že se mluví o takzvaném následování Krista. Víte, jak se to řekne latinsky? Právě *imitatio Iesu Christi* nebo *imitatio*... Přece víme, co je to imitace maďarského salámu. To je taková pseudonapodobenina. Tohle musíme brát vážně. My nemáme imitovat Krista, nemáme imitovat Ježíše Nazaretského. On sám podle evangelia říkal: „Co se divíte tomu, co já tady dělám? I vy budete tak činit, a v mnohém navíc.“ Žádná imitace, každý po svém. A tohle je ten vynález.

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Pokládá se za správné jednání, když odejde a jde do neznáma. Neví, kam jde, ale poslušně jde. To poslušně jsem teď dodal, protože doufám, že se vám to samotným vynořilo v paměti, poněvadž to

chci zpochybnit tím, že si nesmíme zjednodušovat, že prostě dostal pozvánku poštou: Abrám, aby se odebral na neznámé místo, šel tím a tím směrem a vzal celou rodinu s sebou. A tak on prostě šel. To je nonsens. Tam ta narativita prostě zapracovává jakousi to, že šel poslušně. Poslušnost znamená jít do neznáma, a ne čekat, až dostanu příkaz. A my jsme zatím žádný nedostali, tak zůstaneme doma. To je zase věc, která se odvysvětlovala vždycky. To správné, co měl učinit Abrám, je, že nesmí nikdo zůstat příliš dlouho dřepět na stejném místě, ve stejné pozici, i když je ta pozice dobrá, právě když je dobrá. A teď proč to je něco jiného než napodobování nějakého herojského činu. Protože když napodobujete nějaký božský pravzor, tak napodobujete co nejpřesněji a co nejvěrněji. Vy se vzdáváte sami sebe. Vy se stáváte totožnými s tím pravzorem. To je ta kuriozita v mýtu, že tam lidé se báli o sebe a spasení viděli v tom, že se sebe vzdali a stali se identickými s nějakým pravzorem. Ta absurdita – bát se, že ztratím sebe, a tak pro jistotu se sám sebe vzdát a stát se někým jiným, totiž tím pravzorem. To je to napodobení až do identity. Toto je cíl mýtu, toho mýtického prožívání světa, k tomu sloužily ty takzvané *archetypy*, ty pravzory.

A teď si Židé vymysleli takový zvláštní *archetyp*, který když chcete napodobovat, tak musíte udělat něco jiného. Vy nemůžete jít tam, kam šel Abrám, protože vy už víte, kam šel, a to pak nebude nikdy cesta do neznáma. Vy musíte jít do neznáma, to znamená do svého neznáma, a to znamená jinam, než šel Abrám. A proto máme také v Novém zákoně takovou maličkou zmíněčku, a tam Ježíšovi říká: „A více než to.“ Jenom napodobovat Ježíše, to je docela náboženský úkol, to je to napodobování *archetypu*. U Ježíše to není snadné, ale je to prostě napodobování *archetypu*. A to jde přesně o to, co nemáme dělat. Nemáme napodobovat do všech detailů, stejně jako jsme neměli do všech detailů vážit kmín a mátu.

Takže tady teď vidíte dvě tradice. Na jedné straně je tradice řecká, a bez té se dneska neobejdeme, musíme nějakým způsobem s ní počítat, a zároveň je tady jiná tradice, která tu přesnost zpochybní. Víte, co to je přesnost ve vědě. Pokud jste se s tím aspoň trochu seznámili, tak víte, jak vypadá náležitě napsaný vědecký článek. Ten vědecký článek musí být napsán tak, aby kdokoli na celém světě ten váš experiment mohl zopakovat. Když se to nepodaří, tak vás prohlásí za podvodníka.

Řekněme, že by někdo dělal doma nějaký hokus pokus a podařilo se mu tam uměle vyrobit buňku. Zapiše o tom, napíše o tom článek, dejme tomu do *Science* nebo do *Nature* nebo do nějakého jiného věhlasného časopisu. No a teď všichni lidé na to koukají, jakých materiálů použil, jakých metod, a všechno to udělají přesně tak. A pokud se jim nepodaří opět uměle vytvořit buňku, tak ho prohlásí za podvodníka. Toto jsou zbytky mýtu v současné vědě. To není nesmysl. Ale uvědomte si, že kdyby náhodou někdo uměle vytvořil život, tak že by se to už nikomu jinému nepodařilo, tak ho prohlásí za podvodníka. A nikdo tomu nebude věřit.

Je také přesně tak, jako kdyby přišel Ježíš mezi nás, tak mu nikdo neuvěří, nikdo ho neuzná za toho Ježíše. A domnívám se, že většina z vás taky ne. Vy byste ho nepoznali. A tak zrovna tak moderní vědec nepozná a nemůže poznat a nemůže uznat, že někomu se náhodou podařilo vytvořit něco, co se nedá opakovat. To prostě nepatří do vědy. To, co se nedá zopakovat, nepatří do vědy.

A teď máme dějiny, máme historii, máme historiky. A ti se zabývají vědecky tím, co se nedá opakovat. To je dost kuriozní, že? Nicméně v té vědě to setrvává stále a zejména v té přírodní. A zůstaneme na té úrovni přírodní. Kdyby se ukázalo, že v celém tomto vesmíru je život jenom na naší planetě a nikde jinde, a celý vesmír je bez života, tak vědci, když budou chtít být důslední a jít svou cestou, tak budou muset prohlásit, že žádný život neexistuje, že to je jenom náhoda, že to tak vypadá jako život. To už říkala celá řada filosofů. Atomisté Démokritos a Leukippos říkali: „To je jenom zdání, ve skutečnosti jen atomy a prázdno.“

Dovedete si představit, najednou by se zjistilo, že vlastně život žádný není a naše problémy jsou úplně falešné problémy. My si myslíme, že jsme živí, a vlastně nejsme, protože život není možný. Jinak by musel být všude. Toto jsou ty zbytky mýtu. To napodobování je tam základní. Když nemůžete něco doslova zopakovat do posledního písmene, do posledního chloupku, tak je to neskutečné.

To jsou konce. Samozřejmě ono to takhle daleko nejde a vědci jsou nakloněni to vždycky nějak okecat a

vykroutit se z toho a nebrat to vážně. Jenomže my filosofové jim to nebudeme nikdy usnadňovat, naopak co nejvíc strpčovat. Poněvadž věda je chtění vědět a ne nechtít vědět. My filosofové musíme stále vědcům připomínat, že oni si myslí, že něco vědí. Tak my jim chceme ukázat, kolik toho vědí. Ať přiznají, jak dalece toho vědí. A takových věcí je strašná spousta, není jenom tato. Mně se zdá, že v této věci je nám jasno. Důležité je, že tyto dvě tradice se setkaly a že se dostaly do rozhovoru, do dialogu, byť neplánovaného, ale faktického, a ten dialog trvá do dneška. A v naší společnosti a v naší mysli, v našich životech stále straší něco z toho mýtu, který ale už sám není schopen unést náš život. A zároveň tam je něco z toho odkazu starozákonního, který ale nebyl nikdy tak rozpracován, aby byl snadno přejatelný, adaptovatelný na naši situaci. Takže my stále do velké míry žijeme v té schizoidnosti, že v té vědě počítáme pořád geometricky, a pokud nejsme fakt idioti, kteří se na tom zakládají, že neudělají ani krok stranou, tak žijeme ještě potom v nějaké jiné oblasti, které nějak říkáme. Některým stačí poezie, taky kuriózní, někdo matematika, a zároveň má rád poezii. To je ta schizoidnost. Protože ta poezie pracuje úplně jinak než ta matematika.

A jak může člověk být důstojně sám sebou, když je vnitřně rozpolcen? Dům, který je uvnitř rozdělen, padne. No a na tohle je odpověď tedy té jedné tradice, která vrcholí v Ježíšovi. Ježíš je proti tomuhle roztržení člověka na dvě části, roztržení světa na dvě části. On se snaží překlenout nebo zasypat tu mezeru, tu propast mezi posvátným a tím světským, s tou světskou každodenností. On to chce naopak stále proplétat. Když chce usvědčit zákoníky nebo farizeje, tak užívá takových každodenních obrazů: „Co budete dělat o sabatu, a když ti ovečka někde zabloudí právě o sabatu, necháš ji tam chcípnout, protože je sabat?“ To je cílevědomé, záměrné proplétání posvátnosti a *profánnosti*.

První církev to ještě věděla. První církev zachovala nebo vymyslela spíš – to je metafora – že když Ježíš zemřel, velké zemětřesení a fukejř, já nevím co všechno, a roztržena byla opona chrámová odshora až dolů. Co to znamená, to roztržení opony? Jaká je to opona? No to je ten firhaněk, kterež odděluje svatyni svatých od ostatního chrámu. Tahle ta zástěra byla roztržena odshora až dolů. Co to znamená, to ještě první církev věděla, že Ježíš přišel proto, aby zrušil rozdíl mezi posvátným a *profánním*.

A jaké to mělo dějinné následky? *Sekularizaci*. *Sekularizace* je křesťanské dílo a křesťané se k tomu neznají. To je prostě jako když někdo v nějakém pominutí myslí počal dítě a pak se k němu nezná. Neuvěřitelné. Kde by se vzala ta *sekularizace*, kde by se vzalo zesvětštění světa, kdyby s tím nepřišli Izraelci a křesťané? To bychom pořád měli pohanství. A víte, kolik je pokusů novopohanských kolem nás? A já jsem tady citoval a říkal jsem vám něco k tomu *Nietzschovi*. Nietzsche v *Zarathustrovi* říká na jednom místě: „Takových staletí a žádný nový Bůh! Co se to děje? Taková šílená doba a žádný nový Bůh!“ Ten starý umřel. To se ozývá v *Radostné vědě*, kdy ten bláznivý muž vyšel odpoledne s rozsvícenou lucernou a hledal po náměstí Václavském, a když se mu smáli, tak se rozčílil, praštil s tou lucernou. Ještě předtím řekl, že hledá Boha a oni se chechtali, jestli se Bůh zaběhl jako pejsek nebo jako malé dítě – tam je jenom malé dítě, mně se líbí ten pejsek spíš. A on pak se rozčílí a rozbije tu lucernu a řekne: „Bůh je mrtev! A vy jste ho zabili!“ Ten Bůh, jediný Bůh je mrtev, vy jste ho zabili, a tolik staletí žádnéj novej Bůh! To je modernita. A on tomu říká *nihilismus*. To je *nihilismus*. A ten *nihilismus* ovšem říká, že začíná ve starém Řecku. Má v tom všelijaké chyby, které je možno opravovat, ale ta myšlenka je strašně důležitá. A ten *nihilismus* není něco odpudivého jen v jeho interpretaci. Ne, buďte na to hrdí! Zabít druhého člověka umí každéj, ale zabít Boha, to je heroický čin!

Koncem padesátých a v šedesátých letech v navázání na *Bonhoeffera* zejména a na některé další, na biskupa *Robinsona* z Anglie a tak dále, prostě vznikla taková dočasná vlna, kdy se psalo o tom, že *sekularizace* je vlastně skutečně vlastní dítě křesťanství. A to zase pominulo a dneska už to nikdo nebere vážně. Já nevím proč. Já mám zvyk, že když mě něco přesvědčí, tak to držím celej život a nejdu s těmi jednou vlna taková, podruhé vlna taková. Jde o to, co tam je, co tam přežije z těch vln. Co má pravdu, bez ohledu jestli je vlna taková či opačná. V mém soudu na tom něco je a je potřeba si přinejmenším vyčistit mysl k tomu, abychom to vůbec uvážili. Abychom to prostě od sebe neodehnali dříve, než to promyslíme. No a teď nám zbývá se zabývat zase něčím méně atraktivním, takovou tou technickou stránkou toho

řeckého myšlení. Abychom věděli, o čem mluvíme. Ono se to takhle pěkně řekne, jenže tohle se dá vyložit všemi směry. Teď to musíme prokázat. Tohle byla taková *hypotéza* a teď to musíme prokázat. No a k tomu cíli si musíme tedy připomenout některé věci, které... já jsem to říkal, když jsem tady dvakrát vystupoval, neříkal jsem to všechno, takže už to trochu znáte, tak to bude snad srozumitelnější. My jsme si, jestli si pamatujete, říkali, že Řekové sami si uvědomovali, že je něco nového v tom jejich přístupu, na rozdíl od toho narativního přístupu, který dosud byl všeobecně znám. A tohleto nové nazvali a ten název volili jako takovou standartu do boje. Ten název je *logos*. *Logos* staví proti *mythos*. My jsme si vykládali minule, jak se to různě překládalo a jak teprve latina, která jinak filosoficky nic nepřinesla myšlenkově, přinesla něco významného v těch nových termínech. A že tedy je vidět něco na těch Římány zvolených termínech, co není tak přímo jasně vidět u těch Řeků. Například ta násilnickost, která provází ten nový způsob poznávání.

O tom jsem se zmiňoval. Nezmiňoval jsem se o jedné věci, že když to srovnáme s tou tradicí, ať už mýtickou, anebo tou protimýtickou tradicí židovskou, že tam je důležité něco jiného, než se pokusit ujařmit to, čím se zabývá, uchopit to, zachvátit to, zajmout to, pojmut to do sebe svým rozumem. Tohleto, tam je to nějak jinak. Vždycky v té židovské tradici je naslouchat a poslouchat. Tohle přešlo do tradice arabské, neboť víte, že na židovství je také založen islám. Nejenom křesťanství, ale také islám. Islám je nemyslitelný bez té staré židovské tradice. A tam je to přítomno, jestli jste někteří četli ty krásné pohádky z *Tisíce a jedné noci*, tak tam je úplně taková formule, stále se opakuje. Vladař něco řekne a jeho podřízený řekne: „Slyším a poslouchám.“ To se tam stále opakuje, slyším a poslouchám. To je něco, co nenajdeme u Řeků. Nebo ne v té míře, tohleto naslouchání, ta otevřenost jakási, kdy mlčím a čekám, čekám na slovo. Tahle otevřenost je něco docela odlišného od toho myšlenkového násilnického zmocňování se skutečnosti. Je to velice odlišné. Takže my máme zase další doklad toho, že tyhle dvě tradice se v něčem dalším pronikavě odlišují.

Když pochopíte Pythagorovu větu, tak jste nenaslouchali, nýbrž jenom chvilku jste poslouchali, co vám kdo říká, ale pak jste uchopili tu podstatu věci a máte ji. Už nepotřebujete, aby vám to někdo říkal. Vy to nemusíte vypovídat, kdo vám to řekl, protože vy to nemáte už z druhé ruky, vy už jste to nahlédli sami. Tohleto je velice důležitý rozdíl mezi těmi dvěma tradicemi. A takových rozdílů je mnoho, my je nemůžeme všechny probírat.

Nám teď jde o to, že ta práce s pojmem je tímto způsobem násilnická a že násilnická praxe, pokud je aplikována v nesprávném směru, například na život, tak zbavuje živý organismus života. Když se násilnický pokusíte popotahovat petrklice rozkvetlé, tak vám spíš chcípnou, než aby rychleji rostly. Je to známé přísloví, že člověk nemůže stvořit strom, ale může zasadit semeno a pak musíte počkat. A možná že vyrostne, a nemůžete ho popotahovat. Musí to vyrůst. Tento vztah k životu je úplně jiný než vztah k trojúhelníku. Trojúhelník nebo všelijaké ty komplikované obrazce, komplikované tvary, tělesa... Jsem si s užitkem přečetl v posledním *Vesmíru* o těch takových kuriózních jakýchsi molekulách nebo supermolekulách uhlíkových. To je strašně zajímavá věc a dá se s tím pracovat takovým neuvěřitelným způsobem, že dokonce to můžete... je to jako fotbalový míč, ten sešíváný, a můžete to ale také natáhnout, když je to z uhlíku, tak můžete to natáhnout do rourek a já nevím co všechno. To všechno je ta násilnická praxe. Ta hmota je něco, s čím si uděláte své. Pořád v tomto je ta naše technika založená na řeckém způsobu myšlení.

A teď proti tomu je tady zároveň, to je ta schizoidnost, že my víme, že například tohle se nedá dělat s básní. A to, co se stále zesměšňuje, jak ve škole se převyprávějí básně a jak vyprávět obsah básně a tak, o čem jsou i filmy staré ještě z první republiky s Peškem, nebo vlastně to je snad už konec první, možná za války, *Škola základ života* a takové věci, kde tam vidíte tuto blbost toho chtít převyprávět, co tím básník myslel. A tady proti tomu přichází ta nejnovější filosofie, ne vždycky v pořádku, ne vždycky dobrá, přece jenom přichází s něčím neobyčejně pozitivním. A zase cituji tady Heideggera, který má řadu přednášek o Hölderlinovi, Traklovi a dalších básnících. Když tam vykládá, že samozřejmě výklad básně je nezbytný proto, aby nakonec výklad utichl, zmlkl a nechal promluvit báseň samu. Já jsem to tady možná už citoval,

že to platí také pro Bibli, to platí pro kázání. Každé kázání je výkladem, ale ten výklad, smysl toho výkladu je, že má usnadnit porozumění tomu textu a ten text musí zaznít jako poslední, ne žádná vaše vymyšlenost, nějaká vaše trefná formule, která je lepší než v *Bibli*. Tam má promluvit ten text biblický, co nám říká. A jenom tam, kde je ten překlad nesprávný, tak ho musíte opravit, ale příliš už na to nedávat důraz. To jste měli vyložit předtím a nakonec to v tom správném překladu necháte zaznít. To je úplně jiný přístup. Nejde o to to transponovat někam jinam, nýbrž vrátit se k tomu, aby to promluvalo samo. A to je jiný návrat než návrat k recitaci.

Tak tohleto je jedna z takových věcí, která nám snad může ospravedlnit to zdůrazňování toho, co teď přijde. A to je otázka těch pojmů, to je technická otázka pojmů a pojmového myšlení, pojmovosti vůbec a *intencionálních předmětů*. My jsme si to ukazovali – já nevím, jestli to malovat, já jsem to maloval tenkrát. Řekové si uvědomovali naprosto jasně, že mezi *subjektivitou*, mezi mým vědomím, mezi *akty vědomí*, bychom teď řekli – oni to tak neříkali – a mezi tím, k čemu se ten *akt vědomí* vztahuje, je ještě nějaká *mediace*, nějaké zprostředkování.

My bychom si mohli připomenout – to jsem vlastně říkal už taky – je to nejenom u myšlení, nýbrž i u vnímání. Samotné vnímání, to se ukazuje na tom vidění, že vlastně nevidíme, že jenom se nám zdá, že vidíme. To je podobné, jako když nás někdo může přesvědčovat, že vlastně nežijeme, že jenom se nám zdá, že žijeme. Ale tam na tom něco je, my to můžeme skutečně nahlédnout, že opravdu, když vidíme dům, tak my jsme tady a ten dům je tam. Jak to, že ho vidíme? My z toho domu nemůžeme mít nic po ruce ani v oku, leč nějaké fotony. Ten obrázek toho domu prostě nikde nelétá ve vzduchu, jak si to kdysi představovali. Ten si my musíme vytvořit. Naše fantazie je k tomu zapotřebí. A dokonce takové fantazie, kterou musí mít i ten pes nebo ta kočka – taky vidí. A fakticky nevidí, poněvadž jim také jenom dopadají ty fotony na jejich sítnici. Někteří, kteří žijí v noci, tak ta sítnice už jim tam sice zbyla, ale už jim nefunguje, protože oni už se neumějí dívat, poněvadž tam nikdy není světlo – macarát jeskynní třeba nebo axolotl mexický, který žije v těch temných svých vodách, kam nepronikne světlo vůbec. Anebo zase netopýři, kteří prakticky nevidí, protože nepoužívají zraku, i když by mohli. Mohli by mít oči jako kočka, tak taky vidí ve tmě. Ale oni se orientovali na uši. Takže oni slyší, co kde lítá, oni slyší ty můry – a ne že by ty můry vydávaly nějaká znamení, nýbrž oni na ně vystřelují jakési zvuky a ty se odrážejí. Podle toho je poznají. Je to jiný způsob. Tam zase uvidíme: on prostě vydá zvuk, ten zvuk se vrací odražen od čehosi, ten odraz dospěje zpátky do těch uší velkých a teď musí být zpracován. Ta informace musí být nějakým způsobem zpracována a je zpracována rychle, pohotově, takže během zlomku vteřiny už chroustá tu můru, kterou před chvilinkou slyšel.

Funguje to, ano. Ale proč mluvíme o vidění, když vlastně to je zdání vidění? My vlastně nevíme, co se děje v mozku těchto druhých tvorů, i když je to savec – netopýr je savec, to je vysoce organizované zvíře. Nebo co dělají velryby a podobně, taky se domlouvají v té temné a zakalené vodě. My nevíme... Ale víme to, co se děje u nás? Víme to, jak to vlastně zařizujeme, nebo jak je to zařízeno, že bychom viděli? My to nevíme. A teď musíme rozumět – a to jsem právě minule zdůrazňoval – musíme jít jinak než věda. Věda nám bude vykládat, jak je to s těmi nervy a ganglii a jak jeden neuron dává zprávu jinému a podobně. To ne. My musíme jít z jiné strany. A to udělali právě Řekové. Kdyby tohle bývali neudělali, tak nebylo možné ani udělat ten krok od těch neuronů vůbec k té vědě. Ten základní krok musel být jiný, než že se to všechno zesepoda... Kdyby se to bylo hned od začátku vykládalo zezdola, tak to byly ty trapnosti, že všechno je voda. To je, když se to bere zezdola: všechno je voda. Na tomhle nemůžete postavit vědu. Nebo když řeknete: všechno je jenom zdání, ve skutečnosti atomy a prázdno. Tam jakési tušení bylo, dodnes tomu říkáme atomy, i když je to úplně něco jiného. Ale co se s tím dá dělat? Akorát že to padá shora dolů, má to nějaké fousky, zachytává se to. To je věda? Ne, věda musela jinudy. Tohleto jsou představy, které vůbec nepatří ani do filosofie, ani do vědy, to jsou historické trapnosti.

Věda začala teprve tam, když si začal člověk – to jest filosof, to byli všichni Řekové, kteří s tím začali – když si filosofové začali klást otázku, co to vlastně dělají, když myslí. A právě když si tuhle otázku začali klást, tak začali používat některých termínů, které se pak ve filosofii zabydlely jinak, než byly zabydleny v

běžném jazyce. A my tedy nemůžeme, když dneska čteme filosofický text, sahat k homérskému slovníku. Poněvadž u Homéra to znamená úplně něco jiného. Když někdo chce číst Hérakleita, no tak je to samozřejmě absurdita, když k tomu má předhomérský nebo homérský slovník. Tam potřebuje mít slovník, který je na konci Burnetta, Burnettova vydání *Early Greek Philosophy*. Tam máte prostě poukazy, kde všude se to slovo u filosofů vyskytuje. A jak se to vyskytuje u nefilosofů, je naprosto nezajímavé. To je metodická chyba filologů a je to také metodická chyba mnoha teologů, že postupují konkordančně – jak se kde v *Bibli* vyskytuje které slovo. Ale vy musíte ještě vědět, z které vrstvy pochází. To slovo má v každé vrstvě trochu jiný význam, musíte brát v úvahu, že nejde celou *Bibli* považovat za jednu knihu a zkoumat tam frekvenci nějakého termínu. Ten termín je k ničemu. Vy musíte vědět, co je za ním. No, a to je tedy výzva k tomu, abychom vzali vážně, co ti Řekové vymysleli. Že vymysleli, že mezi tím aktem – a teď to už neříkám řecky – mezi tím aktem vědomí, aktem myšlení a mezi tím, k čemu se ten akt vztahuje, že je ještě jakýsi zprostředkující člen a tomu říkali *logos* ve smyslu *conceptus* neboli pojem.

No a já jsem tady minule řekl už předběžně, že na začátku tohoto století – to je hezky pozdě, to je skoro dva a půl tisíce let zpoždění – že přišel Husserl s tím, že to není jenom pojem, ale že to je také intencionální předmět. Čili že tím zprostředkujícím není jeden člen, nýbrž nejméně dva členy. A teď jsem přitom už říkal, že není vyloučeno, že se najdou ještě další a že to nemůžeme chápat tak, že to tam najdeme, nýbrž to je hypotéza. To je hypotéza, která se pokouší jít z vědomí samotného, z té hloupky, a nikoli z té hloupky, kterou si nejdřív objektivně nakreslí jako nějaké ty trojúhelníky a teď z toho chtít dojít k vědomí.

Já bych vám chtěl dneska předvést to, co jsem minule už říkal a co jsem říkal jenom z paměti. Říkal jsem, že k pronikavé změně došlo, když ten objektivizující trend, kterým se vyznačuje řecký způsob myšlení, ta řecká pojmovost – a stále říkám, u té pojmovosti řeckého typu není řečeno, že každá pojmovost tak musí vypadat, my stojíme před úkolem vymyslet novou pojmovost, která by byla lepší než ta řecká, ale ne ji odstranit, to by byl pád zpátky do mýtu, to už jsem říkal.

Tedy kdy ta orientace na takové ty vymyšlené trojúhelníky, ať už to bylo cokoli, vymyšlení bohové, vymyšlené nějaké bytosti, andělé a pak spekulace o tom, kolik andělů se vejde a tak dále, nebo cokoli takového prostě spekulovat o tom, co jsme si vymysleli a zároveň z toho dělat věci, z toho dělat realitu, že byla zpochybňována. A já jsem – nevím, jestli jsem to zmiňoval, nebo ne – dneska bych třeba zmiňoval jenom Pascala, který – a možná jsem to už zmiňoval – který mluvil výslovně o myšlení geometrickém. Což bylo neobyčejně šťastné pojmenování. On byl velký geometr, byl velký matematik a věděl, o čem mluví. A proti myšlení geometrickému stavěl takzvané myšlení jemné. To zas není příliš šťastný název, poněvadž nevíme, co se tím myslí. A na jiných místech mluví o důvodech nebo argumentech srdce. Proti té argumentaci logické, která patří k tomu myšlení geometrickému, tak je tady argumentace, která ukazuje k srdci. Pascal mluvil o důvodech srdce, důvodech, které má srdce. Srdce má své důvody, říkal, taky bychom mohli říci, má svůj rozum nebo své rozumné uvažování, tam je *ses raisons*, *Le coeur a ses raisons*, má své důvody, které nemusí být logické, ty nejsou vázány logikou, a má své, a není to protilogické. Jsou to prostě jiné důvody. To je zas schizofrenie a samozřejmě Pascal byl pěkný schizofrenik.

Ale něco cítil, my se tomu musíme otevřít, co měl na mysli. A já bych chtěl tady ukázat, že k tomu velkému přelomu – než se vrátíme zas na začátek k Řekům – k tomu velkému přelomu došlo až u Leibnize, který první začal mluvit o niternosti, o vnitřním v jiném smyslu, než se do té doby mluvilo. To jsem už minule říkal a jenom teď chci odcitovat z té *Monadologie* přesně, jak to tam říká o tom, když – já jsem vám to říkal tak, že když si představíme hlavu jako tak velkou jako mlýn a sebe jako tak malinké, abychom do toho mlýna mohli vejít a tak dále. On tam nemluví o hlavě, já vám vyložím, proč jsem řekl hlavu, on tam mluví o stroji. Je to paragraf 17 *Monadologie*.

Kdybychom si mysleli nějaký stroj, který by byl zařízen tak, že by dokázal myslet, vnímat a perceptovat. Percepce u něho, to je základní skutečnost toho, co dělá ta monáda. Monáda je aktivní, když percipuje, eventuálně když apercipuje. Ten rozdíl je, když percipujete perцепci, tak je to apercepce. Tedy ten nějaký

stroj, který by byl zařízen tak, že by dokázal myslet, vnímat a perceptovat, mohli bychom si jej při zachování těchto vztahů myslet zvětšený tak, že bychom do něho mohli vstoupit jako do nějakého mlýna. Určitě mlýn tam je. A kdybychom si mysleli nějaký stroj – ale musíte si uvědomit, že Descartes považoval všechny rostliny a všechna zvířata, ptáky za stroje. A člověk sice není jenom stroj, ale jeho tělo je stroj, ale kromě toho je to ještě substance myslící, věc myslící, konečná substance. Čili když tam mluví o stroji, tak skutečně myslí tím ten stroj ve smyslu karteziánském, to znamená organismus. Dneska to zní, jako kdyby si vymýšlel počítač. Ale on myslel takhle, proto jsem řekl hlava, což nevadí tak najednou, ale když to teď cituju, musím to vyložit.

Vstoupit do toho jako do mlýna. Předpokládejme-li to, pak kdybychom prohlíželi jeho vnitřek – teď je správně přeloženo vnitřek, ne nitro – jeho vnitřek, vnitřek toho mlýna, vnitřek té hlavy, nenašli bychom v něm nic než kusy, které na sebe narážejí, nikdy něco, z čeho by bylo možno vysvětlit percepci. Můžeme říct myšlenku nebo myšlení. Je tedy nutno hledat v jednoduché substanci, nikoliv ve složeném či ve stroji. Myšlenka prostě je v jednoduché substanci, to jest monádě, nikoliv ve stroji, nikoliv v ničem složitém. Jiný hlas: Nebo složeném. Tady máme docela zřetelné rozlišení mezi vnitřkem. Ano, už končím. Když přeříznete psa, tak vidíte, co je uvnitř. A když přeříznete nebo přelomíte počítač, tak uvidíte, co je vevnitř, ale žádnou myšlenku tam nenajdete. Kdežto toto niterné je něco jiného než tento vnitřek. Toto udělal poprvé *Leibniz*, nikdo před ním takhle přesně nerozlišil vnitřek od nitra. Vnitřek, který je vlastně vnějškem, jenomže schovaný uvnitř, od nitra, které nikdy nemůže být vnějškem. Nikdy se nemůže stát, nikdy nepotkáte *percepci*. Takže předčasně musím skončit.